

# Literatuuroverzicht internationaal familierecht oktober 2017 t/m september 2018

FJR 2018/72

Deze bijdrage biedt een overzicht van publicaties op het terrein van internationaal familierecht die in de periode van oktober 2017 tot en met september 2018 zijn verschenen.

## Handboeken en boeken

P. Beaumont, M. Danov, K. Trimmings & B. Yüksel (red.), *Cross-Border Litigation in Europe*, Oxford: Hart Publishing 2017.

Het EU internationaal privaatrechtelijke raamwerk vormt het onderwerp van dit omvangrijke boek. De EU verordeningen op familierechtelijk gebied, Brussels II-bis en de Alimentatieverordening, en op algemeen civielrechtelijk gebied worden in het eerste deel van het boek uiteengezet. Vervolgens bevat het tweede deel van het boek een groot aantal nationale rapporten van ipr-specialisten waarin nationale rechtspraak en beschikbare empirische data behandeld wordt. Het vierde deel van het boek is mogelijk het meest interessant voor FJR-lezers: zes bijdragen over grensoverschrijdende familierechtszaken en het Europees internationaal privaatrecht.

C. Declerck & L. Verstappen (red.), *Valorisation of Household Labour in Family Property Law: A Comparative Perspective*, Den Haag: Boom Juridische 2018.

In dit boek wordt de valorisatie van huishoudelijke arbeid in het huwelijksvermogensrecht besproken vanuit het perspectief van zeven jurisdicties: België, Duitsland, Engeland en Wales, Frankrijk, Nederland, Noorwegen en Spanje (en Catalonië). De experts gaan in op de waardering van huishoudelijke arbeid, de verschillende mogelijkheden voor compensatie daarvan, en de problemen en oneerlijke effecten die geconstateerd kunnen worden in hun nationale jurisdictie. Het boek eindigt met een rechtsvergelijkend overzicht geschreven door de redacteurs.

G. Douglas, M. Murch & V. Stephens (red.), *International and National Perspectives on Child and Family Law: Essays in Honour of Nigel Lowe*, Cambridge: Intersentia 2018.

Ter ere van de omvangrijke internationale carrière van professor Nigel Lowe is deze bundel van essays verschenen. De essays gaan in op een waaier van familierechtelijke onderwerpen waar professor Lowe gedurende zijn carrière onderzoek naar heeft gedaan: familie- en jeugdrecht binnen de grenzen van Engeland en Wales en op internationaal gebied. Gezien zijn werk voor de Raad van Europa, Europese Commissie en Haage Conferentie voor Internationaal Pri-

vaatrecht, komen ook onderwerpen zoals internationale echtscheidingen, kindbescherming, kindervervoering en draagmoederschap aan bod.

F. Ibili, P.A.M. Jongens-Lokin, J.G. Knot & M. Freudenthal, *(Echt)scheiding en internationaal privaatrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2018.

Deze nieuwe editie (6<sup>e</sup> druk) binnen de serie Monografieën Echtscheidingsrecht behandelt (echt)scheidingen en de gevolgen daarvan in het internationaal privaatrecht. Aandacht wordt besteed aan de bevoegdheid van de rechter, het toepasselijk recht en de erkenning van Nederlandse beslissingen in het buitenland en van buitenlandse beslissingen in Nederland. Alimentatie, gezag en omgang en het huwelijksvermogensrecht komen allemaal aan bod. Een toegankelijk boek voor advocaten, rechters, notarissen en academici.

U. Kilkelly & T. Liefwaard (red.), *International Human Rights of Children*, Singapore: Springer 2018.

De inhoud en implementatie van internationale kinderrechten, zowel van het IVRK als van andere internationale en regionale mensenrechteninstrumenten, staan in dit boek centraal. Verschillende onderwerpen komen aan bod. Leden van het Comité voor de Rechten van het Kind hebben kritische hoofdstukken over de werking en implementatie van het IVRK geschreven. Kinderrecht specialisten schreven hoofdstukken waar *kinderrechten en ...* wordt behandeld: zoals het hoofdstuk kinderrechten en digitale technologieën of het hoofdstuk kinderrechten en het milieu. Het veelzijdige boek is bedoeld voor wetenschappers, de praktijk, en gevorderde studenten.

J.M. Scherpe & A. Hayward (red.), *The Future of Registered Partnerships*, in: K. Boele-Woelki et al. (red.), *European Family Law Series*, no. 44, Cambridge: Intersentia 2017.

Met de vraag wat de toekomst zou zijn van het geregistreerd partnerschap in Engeland en Wales na de introductie van het huwelijk van personen van hetzelfde geslacht, hebben de redacteurs een questionnaire uitgezet bij experts in vijftien jurisdicties over het geregistreerd partnerschap in hun land. De hoofdstukken geschreven door deze experts behandelen de geschiedenis, inhoud en toekomst van het geregistreerd partnerschap in het desbetreffende land. Deze hoofdstukken zijn ingedeeld met soortgelijke landen onder de volgende thema's: geregistreerde partnerschappen als functioneel gelijkwaardig aan een huwelijk, geregistreerde partnerschappen als alternatief voor een huwelijk, geregistreerde partnerschappen in tijden van verandering, en alternatieve modellen voor geregistreerde partnerschappen. Tot slot, bespreekt het boek de toepassing van het EVRM en het Europees recht op geregistreerde partnerschappen en eindigt het met rechtsvergelijkende conclusies.

<sup>1</sup> Mr. C.R. (Charlotte) Mol, promovenda bij UCERF (Utrecht Centre for European Research into Family Law), Universiteit Utrecht.

J.M. Scherpe, A. Dutta & T. Helms (red.), *The Legal Status of Intersex Persons*, Cambridge: Intersentia 2018.

Genderidentiteit is een actueel onderwerp binnen het personenrecht. Dit boek biedt interdisciplinaire inzichten voor de discussie omtrent genderidentiteit voor intersekse personen. Intersekse personen zijn geboren met een lichaam dat niet voldoet aan de normatieve definitie van man of vrouw. De bijdragen in dit boek bevatten medische, psychologische, theologische en juridische perspectieven. Deze juridische perspectieven komen voort uit bijdragen omtrent nationale ontwikkelingen (onder andere in Nederland) en bijdragen over internationale mensenrechten (en kinderrechten), internationaal privaatrecht en rechtsgeschiedenis.

H. Stalford, K. Holingsworth & S. Gilmore (red.), *Rewriting Children's Rights Judgments: From Academic Vision to New Practice*, Oxford: Hart Publishing 2017.

Wat zou er gebeuren als academische kinderrechtsspecialisten op de stoel van de rechter zouden zitten? Dit boek biedt een inzicht. Achtentwintig nationale en internationale uitspraken zijn herschreven door wetenschappers vanuit een kinderrechtensperspectief. Elke uitspraak wordt begeleid met commentaar waarin de oorspronkelijke en de herschreven uitspraak worden uitgelegd. Het boek biedt nieuwe inzichten voor een reeks bekende zaken, waaronder *Povse/Oostenrijk*, *Gas en Dubois/Frankrijk* en de Hoge Raad uitspraak van 5 december 2014 (ECLI:NL:HR:2014:3535).

### (Onderzoeks-)rapporten

S. van der Aa, E. Lahlah & V. Smits, *Vermogensdelicten binnen het huwelijk en het geregistreerd partnerschap* (rapport), WODC 2017; beschikbaar via [www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/07/01/onderzoeksrapport-vermogensdelicten](http://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/07/01/onderzoeksrapport-vermogensdelicten).

Een onderwerp dat tot op heden weinig aandacht heeft gekregen, vermogensdelicten binnen het huwelijk en het geregistreerd partnerschap, staat centraal in dit onderzoeksrapport. In Nederland geldt een vervolgingsuitsluitingsgrond voor dit soort delicten. De auteurs van dit rapport onderzochten of dat nog steeds legitiem is. Naast het Nederlandse onderzoek naar de aard en omvang van de problematiek en de civiel- en strafrechtelijke mogelijkheden hebben de onderzoekers ook een blik geworpen over de grens. Middels een survey in EU lidstaten is onderzocht of er argumenten, inspiratie of alternatieven zijn voor Nederland mocht de huidige wetgeving gewijzigd worden.

V. Lazić (red.), *Regulation Brussels IIbis: Guide for Application* (rapport) en *Recommendations to Improve the Rules on Jurisdiction and on the Enforcement of Decisions in Matrimonial Matters and Matters of Parental Responsibility in the European Union* (rapport), Europese Unie 2018; beschikbaar via [www.asser.nl/projects-legal-advice/cross-border-proceedings-in-family-law-matters-before-national-courts-and-cjeu/](http://www.asser.nl/projects-legal-advice/cross-border-proceedings-in-family-law-matters-before-national-courts-and-cjeu/).

Een grootschalig onderzoek van het T.M.C. Asser Instituut in samenwerking met het IJI, de Universiteit Utrecht, de Universiteit Gent en de Universiteit van Valencia voor de

Europese Unie over het Brussel II-bis verdrag heeft geresulteerd in deze twee rapporten. De *Guide for Application* is een artikelsgewijs commentaar aan de hand van een analyse van het verdrag, nationale rapporten van alle EU lidstaten geschreven in opdracht voor dit onderzoek, uitspraken van het Hof van Justitie en rechtsvergelijkend literatuur. Voor de gesignaleerde knelpunten uit de *Guide* en het voorstel van de Europese Commissie voor de herschikking van Brussel II-bis, heeft de onderzoeksgroep een tweede rapport met *Recommendations* geschreven.

W. Schrama, C. Jeppesen-de Boer & M. Jonker, *De regeling en rechtsgevolgen van vermissing in rechtsvergelijkend perspectief* (rapport), WODC 2017; beschikbaar via [www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/03/13/tk-bijlage-1-bij-brief-kabinetsreactie-op-de-onderzoek-over-de-gevolgen-van-vermissing](http://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/03/13/tk-bijlage-1-bij-brief-kabinetsreactie-op-de-onderzoek-over-de-gevolgen-van-vermissing); dit onderzoek is tevens gepubliceerd in de NILG – Familie & Recht reeks (Den Haag: Boom Juridisch 2018).

Als er een vermissingsbericht getoond wordt op het nieuws denkt men niet meteen na over de gevolgen van een (langdurige) vermissing op de naasten van de vermiste persoon en de juridische en praktische problemen die het meebrengt. Op verzoek van de Minister van Veiligheid en Justitie wordt in dit onderzoeksrapport wel stilgestaan bij de problematiek en wordt er gezocht naar mogelijke oplossingen. Het rechtsvergelijkend onderzoek naar de status en positie van vermiste personen in andere landen (België, Denemarken, Duitsland, en Engeland & Wales) die centraal staat heeft in dit rapport geleid tot het signaleren van oplossingen.

### Dissertaties

C.I. Achmad, *Children's Rights in International Commercial Surrogacy. Exploring the challenges from a child rights, public international human rights law perspective* (diss. Leiden), beschikbaar via <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/63088>.

Het onderwerp van dit op artikelen gebaseerd proefschrift, internationaal commercieel draagmoederschap, wordt mede dankzij ontwikkelingen op medisch gebied en globalisering steeds relevanter als methode van gezinsvorming maar brengt ook de nodige vragen met zich mee. De auteur behandelt een groot deel van deze vragen vanuit het perspectief van internationale kinderrechten: welke partijen en belangen zijn ermee gemoeid? Welke kinderrechten spelen een rol en zijn deze in gevaar? Hoe kunnen we deze kinderrechten beschermen en versterken? Het proefschrift behandelt (onder andere) specifiek het recht op nationaliteit en het recht op identiteit, maar ook de bescherming van deze rechten bij het EHRM en de afweging tussen de belangen van de kinderen en die van andere partijen. Op 26 juni 2018 promoveerde Claire Achmad op dit proefschrift aan de Universiteit Leiden. Promotor was prof. dr. M.R. Bruning; Co-promotor: dr. M.J. Vonk.

Y.N. van den Brink, *Voorlopige hechtenis in het Nederlandse jeugdstrafrecht: Wet en praktijk in het licht van internatio-*

nale en Europese kinder- en mensenrechten (diss. Leiden), beschikbaar via: <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/58743>.

Op grond van internationale en Europese kinder- en mensenrechten geldt een verbod op onrechtmatige en willekeurige vrijheidsbeneming van kinderen. In dit proefschrift is onderzocht of de Nederlandse wettelijke regeling van de voorlopige hechtenis van minderjarigen en de toepassing daarvan in de praktijk voldoet aan dit verbod. De auteur stelt zich de vraag of aanpassing van de wet en/of de praktijk noodzakelijk is en beoogt antwoord te geven middels handvatten voor de wetgever, beleidsmakers, rechters en anderen in de praktijk. Op 25 januari 2018 promoveerde Yannick van den Brink op dit proefschrift aan de Universiteit Leiden. Promotoren waren prof. dr. T. Liefwaard en prof. dr. M.R. Bruning.

K.J. Swider, *A rights-based approach to statelessness* (diss. Amsterdam UvA), beschikbaar via <https://hdl.handle.net/11245.1/1cf6f4d8-b3ba-49ed-b9f9-66a1bc7ca56a>.

Dit proefschrift onderzoekt het huidige internationale juridische en beleidsdiscours van staatloosheid en stelt dat een op de rechten van betrokkenen gebaseerde benadering toegepast moet worden. Het proefschrift gaat in op de begrippen van nationaliteit en staatloosheid, internationale en regionale verdragen op het gebied van staatloosheid en de VN-beleidskaders. Ter illustratie van de huidige situatie en de mogelijkheden die het door de auteur voorgestelde alternatief meebrengt, worden vier casussen van verschillende beleidsoplossingen voor staatloosheid ter illustratie besproken. Op 5 juli 2018 promoveerde Katja Swider op dit proefschrift aan de Universiteit van Amsterdam. Promotoren waren prof. dr. L.F.M. Besselink en prof. dr. G.R. de Groot.

## Bundels

W.M. Schrama (red.), *Actuele ontwikkelingen in het familierecht*, UCERF Reeks 12, Nijmegen: Ars Aequi 2018.

Ter gelegenheid van het twaalfde UCERF symposium dat plaatsvond op 22 maart 2018 is deze bundel verschenen. De bundel bevat een bijdrage over internationaal privaatrecht, 'Brexit en de gevolgen voor het familierecht: Trekt de mist boven de Noordzee nog op?' door Sandra Verburgt.

## Tijdschriftartikelen en boekbijdragen

### Algemeen/diversen

M.J. den Besten, A.M. van Melle & B. Wegelin, 'Een jaar na Chavez-Vilchez. Belangen van kinderen geven doorslag bij verblijfsaanvragen van derdelander-ouders', *A&MR* 2018, nr. 6-7.

R.J. Blauwhoff, 'Mensenrechtenjurisprudentie Europees Hof voor de Rechten van de Mens 1 oktober 2016 – 1 oktober 2017', *FJR* 2017/70.

P. Boeles, 'Over doodnormale nauwe en duurzame emotionele banden die bescherming verdienen. Ongeregelde familie: eenheid van het verruimde gezin', *A&MR* 2018, nr. 6-7.

E.N. Frohn, 'Kroniek IPR/internationaal familierecht', *FJR* 2017/72.

J. van der Hoeven, 'Zachte conclusies over de betekenis van een harde Brexit voor het internationaal personen- en familierecht', *NIPR* 2017/533.

F. Ibili, 'Ontwikkelingen in het Turkse familierecht', *FJR* 2017/69.

U. Jessurun d'Oliveira, 'Nederlandse kalifaatkinderen aan hun lot overlaten? Nee toch!', *NJB* 2018/494.

M. Jonker, W.M. Schrama & C.G. Jeppesen-de Boer, 'Onderzoek naar juridische gevolgen van vermissing; op zoek naar antwoorden', *FJR* 2018/47.

T. Kruger, 'Brussels IIa Recast moving forward', *NIPR* 2017/367.

A.A.M. Schrauwen, 'Kinderen als verblijfsgever. Nuttig effect van Unierechten van kinderen leidt tot verblijfsrechten voor verzorgende ouders', *A&MR* 2018, nr. 6-7.

I. Sumner, 'Wordt het een LAT-relatie of een vechtscheiding? De gevolgen van Brexit voor de familiepraktijk', *FJR* 2017/67.

### Erfrecht

J.H.M. van Erp, 'De Europese Erfrechtverordening: Een doorbreking van het Nederlandse goederenrecht?', *WPNR* 2017/7183.

I.M.G. Heuzé, 'Franse fiscale gevolgen van de wettelijke verdeling', *FTV* 2018/6-24.

P.A.M. Jongens-Lokin, 'Boekbespreking: E. Goossens, De Europese erfrechtverklaring', *WPNR* 2017/7172

K.M.L.L. van de Ven, 'De erkenning in België van Nederlandse levenstestamenten en de gevolgen van een Vlaamse wetswijziging voor (Nederlandse) huwelijkse voorwaarden', *TE* 2018/3, p. 63-67.

### Huwelijk, geregistreerd partnerschap en andere relatievormen

B. de Hart, 'Wanneer is sprake van een 'oprecht' huwelijk?', *A&MR* 2017, nr. 9.

U. Jessurun d'Oliveira, 'Het Europese Hof omarmt eindelijk het huwelijk van mensen met hetzelfde geslacht. Een stap in de goede richting', *NJB* 2018/1426.

S. Rutten, 'Sahyouni/Mamisch; Het Hof van Justitie EU over islamitische verstotingen. HvJ EU 20 december 2017, zaak C-372/16', *NIPR* 2018/215.

**Huwelijksvermogensrecht,  
partnervermogensrecht**

S.H. Heijning, 'Bespreking van een arrest over internationaal huwelijksvermogensrecht en derdenwerking Hof Amsterdam 20 december 2016', *WPNR* 2018/7193.

B.F.P. Lhoëst, 'Het toepasselijke huwelijksvermogensregime: volstaat een verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand? Een blik over de grens...', *FTV* 2018/7-8-29.

M.H. ten Wolde, 'Rechtszekerheid en doelmatigheid in het Nederlandse IPR. Over verdwenen bepalingen en wenselijke aanvullingen op het voorstel voor een Uitvoeringswet Huwelijksvermogensstelsels', *EB* 2018/34.

**Islamitisch familierecht**

M. Berger, 'Ruimte voor Islam in het Nederlandse Familierecht?', *ArsAequi* 20170974.

S.W.E. Rutten, 'Samenloop van recht en rechtsordes islamitisch en Nederlands familierecht', *FJR* 2017/68.

**Kinderen en het familie- en jeugdrecht**

I. Boone, 'Co-parenting before conception. The Low Countries' approach to intentional multi-parent families', *Family & Law* 2018, DOI: 10.5553/FenR/.000034.

T. Helms, 'Proposal for a Reform of Parentage Law in Germany: Results of the Parentage Expert Committee', *FJR* 2018/35.

M. Kaandorp, 'Een veilige terugkeer van kinderen', *JIP* 2018/44.

F.M. de Kievit, 'Wie beslist? De autonomie van minderjarigen in het geven van toestemming voor een medische behandeling', *FJR* 2018/16.

E.P. Schmidt, 'Kinderontvoering vanuit een niet-verdragsstaat: Eerst terug, dan praten?', *FJR* 2018/3.

I. Sumner, 'Staatscommissie Rapport Herijking Ouderschap bezien vanuit het ipr', *REP* 2017/487.

M. van Werven & M. van Wijk, 'Naima werd Nederlandse. Staatloosheid en het belang van het kind', *A&MR* 2017, nr. 10.

**Levenstestament**

S.H. Heijning, 'Waarom ratificeert Nederland het Haags Verdrag Meerderjarigenbescherming niet?', *FJR* 2018/18.

**Documentatie**

B. de Hart, 'Modern Family – Transnational Families in Nationality Law and Migration Law', in: *Protecting the Rights of Families and Children in a Changing World. Preadviezen* (Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht, nr. 144), Den Haag: T.M.C. Asser Press 2017, p. 1-34.

T. Liefwaard, 'Access to Justice for Children', in: *Protecting the Rights of Families and Children in a Changing World. Preadviezen* (Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht, nr. 144), Den Haag: T.M.C. Asser Press 2017, p. 35-88.

Permanent Bureau of the HCCH, 'The Cross-Border Recognition of Parent-Child Relationship Statuses (Parentage), Including International Surrogacy Arrangements – An Update on the Work of the Hague Conference on Private International Law (HCCH)', in: *Protecting the Rights of Families and Children in a Changing World. Preadviezen* (Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht, nr. 144), Den Haag: T.M.C. Asser Press 2017, p. 89-121.